

Josep Pla: Crònica d'un espia amateur

En les pàgines següents extraïem, pel seu interès, alguns fragments del llibre de Cristina Badosa, centrat exclusivament en la faceta del Pla espia.

L'exèrcit secret: el Servicio de Información del Nordeste de España. (...) El SINFE actuava al sud de França, concretament a Biarritz, Baiona, Bordeus, Pau, Tolosa, Perpinyà, Portvendres, Seta, Marsella i Niça. Els informadors es distribuïen per la Gran Bretanya, Holanda, Bèlgica i Suïssa, principalment. El general Mola, que mantenia correspondència habitual amb el conde de los Andes, li pregà d'intensificar i d'ajudar el servei d'informació polític-militar que havia creat Josep Bertran i Musitu sobre la zona nord-est d'Espanya.

Bertran i Musitu insistia en el caràcter no violent de l'organització i a delimitar la seva feina a recollir informació sobre les activitats dels republicans fora de les fronteres espanyoles. Només l'Estat Major de l'Exèrcit Nacional podia i havia d'actuar en conseqüència amb la informació rebuda. El cap del SIFNE explicava que els fets de violència només contribuïen a allargar la guerra i a fer impopulars els seus autors en els països on actuaven i des dels quals enviaven la informació. De fet, existien accions de violència obra dels afiliats de la Cagoule, el servei d'espionatge dretà francès. Per altra banda, Franco no volia irritar el govern del Front Popular francès, que podria acabar participant directament en el conflicte. Per als fran-

quistes era molt més segur i fàcil esperar tranquil·lament que el material per als republicans sortís de Seta o Marsella i enviar vaixells que els conduïssin cap a l'Espanya Nacional, o bé bombardejar-los per mitjà de l'aviació italiana que tenia la base a Mallorca. Quan eren fora de les aigües jurisdiccionals franceses,

els vaixells de la Companyia France-Navigation eren sovint víctimes de tota mena d'accions de violència: bombardeigs, pirateria, desviacions o bé la càrrega era traslladada per la força a l'altre bàndol.

Les activitats del SINFE foren nombroses durant l'any i mig que funcionà: traçar mapes de les costes de Catalunya, interceptar les comunicacions per ràdio, cable o telegrama, conèixer els moviments de la flota enemiga, els efectes dels bombardeigs, les activitats diplomàtiques, desxifrar codis, examinar la premsa enemiga, sobretot l'estrangera, que no era sotmesa a censura, vigilar i controlar les fronteres i determinar la importància dels carregaments que transportaven els vaixells (pàgs. 364-365).

Pla al 1929. Entre el fill pròdig del catalanisme que torna de l'exili al periodista que intervé en la consolidació de la dictadura de Franco hi ha tota una història de decantament ideològic.

El paper de Josep Pla i Adi Enberg al SINFE. Tot just arribats Josep Pla i Adi Enberg a Marsella, Carles Sentís n'informà Daniel Ripoll Noble "que representava un grup de gent que dirigia l'advocat i ex-ministre de la Monarquia Josep Bertran i Musitu". Josep Bertran i Musitu va voler parlar amb Adi. Li demanà la seva col·laboració. Li pregà que fos la secretària de l'oficina de Marsella perquè els seus coneixements d'idiomes i taquigrafia els eren necessaris. Adi, al principi, no sabé què fer, però Bertran

i Musitu fou convincent. Expressà la seva comprensió en el cas que ella no volgués acceptar la feina, però li recordà que els rojos mataven gent, incautaven cases i negocis, i que ella tenia un pare i una casa a Barcelona que podien ser víctimes dels rojos si aquests guanyaven la guerra. Aleshores ella cregué que tenia raó i que els havia d'ajudar, no pas perquè participés de la seva ideologia, sinó perquè havia vist matar gent pel sol fet d'anar a missa i això l'horroritzava. Es considerava liberal, oberta a totes les idees que respectessin la llibertat dels altres. Per altra banda, no tenien mitjans per subsistir mentre durés el conflicte. Pla feia temps que estava en una situació econòmica difícil, des de principis d'abril no col·laborava en cap diari, i els diners que portaven aviat s'acabarien. El compte que ella tenia en un banc de Noruega no el podien tocar perquè tothom els digué que el govern francès els confiscaria els diners. Coneixien Bertran i Musitu de temps, era veí del seu pare a Sant Gervasi. Era un "senyor" distingit i correcte. Finalment, Bertran i Musitu li prometé que tindria una casa on estaria millor que Madame de Pompadour.

El pis era molt bonic, gran, espaiós, burgès i tranquil. Era al mateix edifici, a la mateixa planta tercera i costat per costat del de l'organització, a Cours Joseph-Thierry, número 37. D'aquesta manera, Adi i Pla feien de tapadora i de vigilants. Cours Joseph-Thierry era aleshores un carrer més curt i tancat que no pas ara, ample i ajardinat a dues bandes. Encara conserva l'aire distingit i residencial que li donen els grans *hotels* de pisos aristocràtics i burgesos a banda i banda. Els carrerons transversals són tranquils i més populars gràcies als petits comerços, les farmàcies, les tendes de comestibles, les drogueries... Adi no recordava pas que cobressin, però potser devien rebre alguna cosa per a la manuten-

ció, perquè tenien l'habitatge solucionat. Quan algú l'acompanyava fins a casa la deixava a prop per no comprometre's. Treballava a l'oficina de l'organització com a secretària (pàgs 365-366).

(...) Bertran i Musitu demanà a Adi què diria a la policia si l'interrogaven sobre les activitats de l'oficina. Ella li respongué que els diria: "Moi je ne sais pas, ils découpent des journaux." Quan els responsables de l'oficina, com Rivière o Iturralde, tenien por de ser vigilats, Adi havia de baixar al carrer i anar a la lleteria o a la tenda de comestibles que eren davant de l'oficina i mirar si hi havia una parella de policies, d'agents de la República o de membres de la FAI (pàgs. 367-368).

Cimeres al pis de Josep Pla. Tanmateix, l'organització tenia una altra oficina que, segons la policia francesa, s'encarregava sobretot d'ajudar els refu-

giats sense distinció de partit, encara que també reconeixien que la tendència es decantava pels simpatitzants de Franco. Aquest Comitè Pro-Refugiados Espanoles era al tercer pis del número 13 del carrer Paradís. Era dirigit per Jorge Utrillo i hi col·laboraven Enric Mir i Josep Brugada Wood. El finançaven Joan March, que vivia a Itàlia, i Francesc Cambó, que s'estava a l'Hotel Crillon de París.

La policia francesa els començà a vigilar a mitjan febrer, i també a un subjecte que es feia dir Pau Castells o Paul Roger i que era Pere Rivière, advocat de quaranta anys, que vivia a l'hotel Splendide de Marsella des de gener i cercava despatx al número 37 de Cours Joseph-Thierry. Per altra banda la policia sospitava que es feien reunions a la nit a l'oficina de Bertran i Musitu. Segurament la tirada dels membres més destacats de l'oficina per a quedar-s'hi a dinar no era tant per les excel·lències culinàries de l'Adi, com per a poder reunir-se sense desvetllar sospites. Si la policia francesa, que els estava vigilant molt estretament, no havia pogut comprovar que es reunissin de nit, és perquè es reunien de dia al pis d'Adi i Pla! (pàg. 368).

Espies i gàngsters.

Segons Adi, la vida a Marsella els portà fins a haver de representar alguna escena de vodevil. José María Solano, que era parent de Pere Rivière, anà a viure a l'hotel Astoria, i un dia pujaren els gàngsters a la seva habitació perquè devia parlar massa. Els gàngsters el van amenaçar, tingué por i volgué fugir de Marsella. Va demanar a Adi i Pla que l'acompanyessin fins a l'estació. Baixaren per la Canebière tots tres. Adi a la seva dreta i Josep a l'esquerra. Tot d'una uns homes els aturaren i els feren alçar els braços. Adi els pogué baixar perquè parlava francès. Un dels homes digué: "Il a pris ma femme légitime" i féu donar la paraula

Adi Enberg (a la dreta) amb una amiga russa a Madrid durant la República. La companya de Pla pertanyia al SIFNE.

d'honor a Solano perquè no ho tornés a fer. Al Vieux Port la paraula d'honor no tenia cap valor. Adí i Pla l'acompanyaren fins a l'estació i prengué un tren cap a Biarritz (pàgs. 368-369).

Els vincles de Josep Pla amb el SIFNE.

Quina era l'activitat de Josep Pla durant aquest gairebé any a Marsella? La que sempre li havia agradat més: passejar-se i parlar amb la gent. Anava als bars del Vieux Port, del Quai des Belges, com el Cintra o el Glacier, i parlava amb els fugitius que acabaven d'arribar en vaixell de la zona republicana. Podia haver estat allò que Bertran i Musitu anomenava un "agent conegut", és a dir una persona que per la professió i per les idees polítiques pogués fer-se mereixedora de la confiança de pròfugs i exiliats. Aquests, a poc a poc, es devien anar expansionant i, després, devien xerrar a cor què vols i devien informar sobre la situació moral i econòmica de la reraguarda, els recursos en aliments i armes, els fronts de defensa... Els mariners dels vaixells que transportaven les càrregues destinades a la República també recalaven als bars del Vieux Port. Pla es movia en aquests ambients amb una familiaritat natural i, per tant, fàcilment podia assabentar-se del destí dels vaixells de la ruta, de les escales i del contingut de la càrrega. Els resultats d'aquestes tafaneries eren molt apreciats pel SIFNE, ja que així engrossia els arxius, podia fer estadístiques i resums de l'entrada d'armament i podia enviar la informació a l'Estat Major, el qual la podia utilitzar com a prova de l'incompliment del pacte de No-intervenció, i sobretot per a fer actes de sabotatge i pirateria contra aquests aprovisionaments. Pla només havia de sortir del seu pis a Cours Joseph-Thierry, baixar per la Canebière, entrar en un o altre bar o restaurant del port, i després d'haver xerrat una mica amb tothom, tornar a Cours Josep-Thierry amb algunes notícies.

Existeix un anecdotari força difós sobre el Pla-espia de Franco. Moltes d'aquestes històries són clarament desenfocades: és molt improbable que Pla tingués relació epistolar o telegramàtica directa amb Burgos, ja que li era més fàcil i distret contar les xafardereries del port als seus companys del SIFNE mentre feia una cigarreta. Molt més original fóra demanar una gabardina al Govern de Burgos. Per molt casolans que els serveis d'espionatge franquista fossin, i si

Port de Marsella. Pla anotava els vaixells que en sortien carregats d'armes.

els directius de l'oficina de davant de casa seva a Marsella anaven justos de pressupost, podem ben bé creure que alguns vells amics exiliats, com el senyor Gaspar Matas, l'ajudaren, i li regalaren la famosa gabardina. Pla era un mentider de petites coses i molt reservat per a les més grans, però de vegades deia la veritat. L'altra anècdota coneguda és la de Pla apuntant en una llibreta les entrades i sortides dels vaixells que apareixien cada dia escrites a la pissarra del port de Marsella (pàgs. 369-370).

El tràfic d'armes al port de Marsella. Simenon va fer anar algunes vegades, poques, l'inspector Maigret a la Costa Blava, mai a Marsella. A Marsella la realitat superava la ficció, era molt més dramàtica. Marsella era una escala obligada per als vaixells que feien el transport a la República. Aquest transport era un dels problemes de solució més difícil perquè no se'n podia garantir la seguretat.

L'armament venia en vaixells de petit cabotatge des dels Països Bàltics. Feien escala a ports petits de la costa atlàntica de França que no eren vigilats per l'enemic. D'aquí s'enviava el carregament en tren, o pels canals interiors de França, a Seta o a Marsella, on era embarcat cap a l'Espanya republicana en vaixells grecs, espanyols o de France-Navigation. Aquests vaixells eren més o menys camuflats o disfressats, i oficialment tenien com a destinació Veracruz. Tot i

això, sovint eren localitzats pels agents franquistes, italians i alemanys que vigilaven tota la costa del Llenguadoc, o pel iot "Carmen" que patrullava constantment. Des de l'inici de la guerra, els agents de Franco realitzaven nombrosos atemptats; alguns semblaven més una demostració de protesta política, però la majoria eren actes de sabotatge explícits: bombes, casolanes, però efectives, en camionetes destinades a traslladar municions, material de guerra o queviures, incendis de vaixells, robatoris de municions... (pàg. 374).

Pla, Sentís i les meditacions paisatgístiques. Pla i Carles Sentís devien haver passat algunes hores vigilant les rescloses del canal del Roine que enllença Le Havre amb Marsella, i del canal del Midi, mig abandonat, que va de Seta a Bordeus, a l'Atlàntic. Esperaven les lentes gavarres que apareixien de matinada, carregades d'armament per a la República. Pla quedà seduït per la calma i la solitud d'aquells paratges, sobretot de Castèlndu-d'Arri, no gaire lluny de Carcassona. Fins somnià de tenir-hi una xalana i, a l'estiu, rellicar tranquil·lament per les aigües i les ombres del canal (pàgs. 375-376).

Espionatge en alta mar. Bertran i Musitu havia considerat que calia disposar d'un sistema de ràdio per a interceptar els missatges de guerra i de transport de la República, i per a comunicar-se

La Legió Còndor, a punt d'actuar. La guerra polaritzava les posicions.

amb l'estat major de l'Armada que tenia la base a Ciutat de Mallorca. Les emissions no es podien fer des de territori francès perquè era prohibit i els haurien descobert fàcilment. Només la Chapelle Espagnole, situada no gaire lluny del Cours Joseph-Thierry, pogué fer emissions durant un temps, fins que foren inspeccionats entre febrer i març per la policia francesa i hagueren de retirar l'aparell d'emissions per a no ser descoberts. Tanmateix és difícil relacionar directament el centre d'emissions de la Chapelle Espagnole amb l'organització de Bertran i Musitu. Del que sí disposava el SIFNE era d'una estació en un iot estranger, que els permetia emetre fora de les aigües jurisdiccionals. Però un seguit de petits obstacles dificultava les operacions: la inestabilitat del mar, la poca potència i la manca de qualitat dels aparells de ràdio, la vigilància dels republicans, la inseguretats que el receptor estigués escoltant o bé que el missatge hagués pogut arribar. Tot això feia que no sempre poguessin assegurar la informació i l'haguessin d'enviar per diferents vies.

El iot d'Ulle Lucbick tenia una petita emissora que els permetia transmetre informacions del tràfic marítim entre Marsella i Barcelona. Adi i Pla havien fet molt sovint excursions en el iot d'Ulle Lucbick, que fou cònsol de Dinamarca a Islàndia. Anaven a Niça, a Mònaco. Una vegada anaren a Saint-Tropez i veieren Colette, amb els seus grans ulls i el cabell arrissat, que parlava plena de vitalitat en una terrassa amb dos catedràtics,

segons els digueren. Adi sentia una gran admiració per aquesta dona (pàgs. 376-377).

Escalada d'atemptats, vigilància policíaca i seguiment periodístic. Davant el tràfic continu d'armament cap a la República, Franco prengué la iniciativa i passà a l'ofensiva en la Mediterrània, demanant a la marina i a l'aviació italiana de torpedinar i bombardejar qualsevol vaixell que portés armament soviètic, fos de la bandera que fos. L'activitat dels espies s'havia intensificat, entre febrer i març sovintejaren els sabotatges, els incendis, els atemptats i els robatoris de mercaderies, i la policia francesa començà a vigilar tant els espies de Franco com les organitzacions revolucionàries i els membres del Partit Comunista. És més, per la pressió de la premsa dretana investigaren els vaixells amb carregament d'armes, prescindint que el seu destí fos Veracruz (el consignatari era la Companyia Ginesta, que s'encarregava del transport de mercaderies de la República a Barcelona). Els agents francesos vigilaven també els membres de la FAI que havien estat enviats a Marsella per estudiar els moviments dels espies de Franco (pàg. 380).

(...) Entre finals de febrer i principis de març fou detingut Andreu Ripol Noble, monjo benedictí, quan passava la frontera de Ventimiglia, amb una vintena de passaports i cartes militars franceses destinats a monjos espanyols, que li havien estat lliurats per un altre monjo, Arrufat, de Marsella. El germà d'Andreu

Ripol, Daniel Ripol, havia llogat l'oficina del SIFNE al número 37 de Cours Joseph-Thierry i era col·laborador del servei alemany a Saint-Jean-de-Luz, dirigit pel Dr. Franz Ritter Von Goss. Aquesta detenció coincidí amb la investigació de l'aparell de ràdio que operava a la Chapelle Espagnole de Marsella. Poc després, a principis de maig, fou interceptada per l'Ambaixada Espanyola a París una carta dirigida a Daniel Gabaró, Ville la Grande Frégate, rue de Vagues, Biarritz B. P., amb un doble sobre interior amb el nom de M. de Iturralde. Segons el contingut d'aquesta carta es despenia que l'Ambaixada Espanyola a Londres havia estat objecte d'espionatge, i l'únic sospitós era el periodista Carles Sentís Anfruns el qual, amb l'excusa de visitar Manuel Giménez de Cosío, havia tingut accés a la sala contigua a la dels missatges xifrats, situada a la primera planta de Belgrave Square. Sentís explicava a l'informe la clau utilitzada per l'Ambaixada de Londres per a desxifrar els missatges oficials, l'estat d'ànim del personal diplomàtic i donava informacions oficioses sobre la situació internacional respecte al conflicte espanyol.

Pocs dies després el diari francès "L'Humanité" descobria la col·laboració de la dreta francesa amb Franco. A finals de maig fou detingut José María Solano. Havia estat sorprès al moll G. de Marsella fotografiant els vaixells i les instal·lacions. A les butxaques li foren trobades etiquetes arrancades dels vagons estacionats a la Joliette amb material per a la República. Quan fou interrogat, Solano declarà que les etiquetes dels vagons les hi havia donades Josep Maria Sentís, germà de Carles Sentís. La relació de Solano amb l'oficina de Cours Joseph-Thierry portà la policia francesa a vigilar l'edifici i a comprovar la situació legal dels pisos ocupats pel SIFNE. Entre els noms de l'informe policial redactat a principis de juny figurava el d'Adi Enberg com a llogatera i "une femme élégante". Pocs dies després fou detingut Francisco de P. Duelo, que havia estat director de seguretat a Barcelona. Aquestes detencions confirmaren a les autoritats franceses que les accions dels espies de Franco no tan sols anaven dirigides contra la República espanyola, sinó també contra els interessos nacionals francesos. A mitjan juny, els comunistes espanyols feren una reunió a Marsella per advertir sobre el perill dels es-

pies i, especialment, dels dobles agents (pàgs 381-384).

Les feines de Josep Pla. Josep Pla i Carles Sentís, entre altres, havien estat encarregats de vigilar i identificar els vaixells que entraven i sortien del port de Marsella, sobretot de matinada, sota el temporal de mestral o bé de nit al moll G., on arribaven els trens amb l'armament per a ser carregat en petits vaixells com el "Ciudad de Barcelona". Probablement per aquests dies arribà al port de Seta un vaixell noliejat pels sindicats grecs. Transportava armament per a la República i es dirigia a Barcelona. El canceller del Consolat de la República a Portvendres havia de donar el permís de sortida. Havia de trucar a Barcelona per saber si la ruta seria segura i no serien interceptats pels vaixells francesos. Havien de sol·licitar l'escorta de l'aviació per a poder salpar. L'endemà al matí, quan el canceller de la República anà al moll, veié que el vaixell grec no hi era. Preguntà al vicecònsol i aquest li respongué que el vaixell havia salpat; que un català amb boina havia dit al capità del vaixell que podia salpar, que tot estava en ordre. El vaixell va ser identificat i enfonsat al Cap de Creus. Les restes encara són al fons del mar; algun submarinista les ha localitzades. L'home de la boina va ser identificat sense cap mena de dubte com Josep Pla. Ara bé, era realment ell? Això només ho saben els protagonistes d'aquesta inquietant i tràgica història. La situació era tan caòtica, l'escapçament de la vida normal de tot un país havia estat tan traumatitzant que el desconcert devia ser absolut. El món s'havia esfondrat sota els peus de la gent. En aquella situació de deliri sovint l'ètica o la moral no eren més que mots sense contingut. El mateix Pla fou sempre un escèptic pel que feia a les intencions humanes. En aquesta situació absurda els idealismes li devien semblar insultants. Per a Pla només el diner podia ser el motor de la moral, la resta eren il·lusions (pàgs. 386-387).

Pla, espia subalterm. Entre maig i juny els agents de la República van poder establir l'organització i la composició del SIFNE. Entre els noms dels agents subalterns figura el de Josep Pla. És una dada a tenir en compte i significa que en algun moment Pla es devia destacar i fer-se sospitós per als republicans. Pla no era un espia mitjanament

acceptable. No en tenia el caràcter, era massa bocamoll, com demostrava una anècdota contada per Adi. El 19 de juliol van bombardejar Tarragona. La destrossa fou especialment important al centre urbà. Bertran i Musitu ho va comentar a Adi, amb el sobreentès que no ho havia de dir a ningú. Adi en parlà amb Pla creient que ja ho sabia, però quan entengué que no en tenia ni idea li pregà que no ho digués a ningú. Poques hores després tothom n'estava assabentat. Bertran i Musitu la va cridar per dir-li que la notícia s'havia escampat i ella va quedar desolada. Tanmateix, l'incident no va fer que deixessin de confiar en ella. Pla, com sempre, no va saber guardar un petit secret (pàgs. 387-388).

Adi se'n va al port. Adi va haver de fer un servei, perquè essent dona era menys sospitosa. Hagué d'anar al moll G. a vigilar els moviments d'un vaixell gran que portava armes per als republicans. Aquesta mena de treballs era cada cop més perillosa, perquè els molls eren closos amb tanques per la força pública i els sospitosos que s'hi apropaven eren detinguts o empresonats. Bandes que segons Bertran i Musitu eren de trinxeraires o delinqüents, i que probablement eren militants del Front Popular o del Partit Comunista Francès, recorrien els dics. Era essencial que aquell vaixell no s'escapés. Adi havia de vigilar els moviments de coberta, per si el vaixell es preparava per salpar.

Al pont del diable de Martorell, Josep M. de Sagarra, Francesc Pujols i Pla. L'escriptor de Palafrugell és, indiscutiblement, un dels nostres millors escriptors.

El port era lluny, a uns cinc kilòmetres del centre de Marsella. Hi arribava en autobús. El xofer, estranyat, en veure-la tota sola per aquells estranys paratges, li deia: "Vous en avez des idées de venir vous promener par ici!" I ella li responia: "J'aime le noir, le charbon, la mer... j'en ai assez de me promener par la Canebière, il faut changer de paysage". I el xofer, encara, li deia: "Mais il n'y a rien à voir, c'est noir et désert". Adi replica-

cionés. Un matrimoni, possiblement els senyors Ojeda, ocuparen el pis que Adi i Pla deixaren. A Adi no li agradava gaire la senyora Ojeda, la trobava pretensiosa. L'endemà d'anar-se'n Josep i Adi, la policia francesa va anar al pis. Mentre hi era, arribà el carter amb un paquet dirigit a Adi, que contenia uns passaports falsos per a gent exiliada. La policia el va obrir i va detenir el matrimoni Ojeda. Els agents de la Gendarmerie no es van

Segons la prefectura de Marsella, un centenar de col·laboradors franquistes s'havien dispersat per Ais de Provença per despistar la vigilància policíaca. Pla, com la resta, degué deixar Marsella quan la premsa francesa publicà a finals de juliol un article sobre l'organització i les accions del SIFNE. Aquest article fou reproduït i completat per l'"ABC" de Madrid el 7 d'agost. Entre altres coses es parlava del iot que servia per a fer les emissions de ràdio, del funcionament de l'organització composta de tres triangles: Baiona-Bordeus-Biarritz, amb capital a Biarritz, Pau-Tolosa-Perpinyà, amb capital a Perpinyà, i Seta-Marsella-Niça, amb capital a Marsella. L'article de l'"ABC" descrivia sobretot el control dels vaixells que feien el tràfic amb la República. Entre els noms dels components de l'equip de Marsella apareixia el d'Adi Enberg (pàgs 389-390).

(...) Davant el setge de la policia francesa contra el centre del SIFNE a Marsella, Bertran i Musitu decidí cremar la informació que podia comprometre els membres de l'organització i posar en lloc segur la documentació i els arxius de La Grande Frégate a Biarritz. Tot i això, la policia francesa tingué temps de recollir d'una salamandra les restes de papers mig cremats que envià a París per al seu estudi. La prefectura pogué establir una llista de més de setanta-set noms de col·laboradors de Franco i expulsar-ne alguns, entre els quals l'alemany Franz Ritter Von Goss, pertanyent al personal diplomàtic de l'ambaixada d'Alemanya a Salamanca. Entre la llista d'agents d'enllaç que treballaven per compte de Biarritz la premsa donava els noms de Manuel Vidal-Quadràs, Antoni Espinosa Sanmartín, Lluís Lemana Coll, Manuel Corcho Pila, Carles Sentís, Josep Brugada, Manuel Arquer, Josep Maria Sentís, Josep Pla Casadevall, Lluís Pérez Salas, Pere Rivière Manén, Francesc Montagut Marimon, Salvador Roig i Ferran Pries. D'altra banda, la premsa també informava sobre el descobriment de tres estacions de ràdio clandestines. L'una, en un vaixell amarrat al port de Marsella, que sortia cada nit i que des del límit de les aigües territorials comunicava detalls de la posició dels vaixells mercants governamentals al quarter general de Franco a les Illes Balears. L'altra emissora era a Biarritz, des d'on es transmetia a la Secretaria General del Estado, Oficina de Informació, Mando Naval i Burgos (pàgs. 391-392).

Franco, el 16 agost de 1936. El cercle d'espies del dictador era molt ampli.

va: "J'aime ça". I era cert que el paisatge era desolador, no hi havia arbres, ni edificis; res, només carbó i el vaixell. No podia mirar descaradament, sinó que havia de dissimular i mirar de lluny i d'esquiltlentes, però era fàcil de veure el moviment i adonar-se si es preparaven per salpar o no, pel tràfec a coberta i un cert nerviosisme. Es passejava tranquil·lament amb aire de badoca. Hi hagué d'anar tres o quatre vegades. Després donava la informació a l'oficina. Finalment van salpar i Adi ho va notificar (pàg. 388).

El desmantellament del SIFNE. Davant l'escalada d'atemptats i de bombardeigs a mercats francesos i anglesos, el Govern Francès decidí finalment prendre també algunes mesures per aturar el que podia esdevenir una guerra marítima. El primer objectiu fou el desmantellament del centre dels espies de Franco. La detenció de José María Solano havia alertat el personal de l'oficina de Cours Joseph-Thierry. Decidiren dispersar-se abans que la policia francesa l'inspec-

deixar ni un sol racó del cos dels detinguts per explorar. Tot seguit van ser ingressats a la presó. Es va ordenar la recerca i captura d'Adi Enberg i dels altres membres de l'oficina (pàg. 389).

Fugitius a França. Adi hagué d'amagar-se. Decidí anar al Massif Central tota sola. Durant quinze dies no s'estigué mai un dia seguit al mateix lloc. Anava de poble en poble, dormia en un poble, dinava en un altre i sopava i dormia en un hotel diferent cada nit. Carles Sentís li digué: "Vostè és més cèlebre a Marsella que l'Agència Cook". Després anà probablement a Biarritz; ho suposava, però no ho recordava. El 25 de juliol Pla es refugià a l'Hotel Astoria, a la plaça Garibaldi, a la part baixa de la Canebière. És difícil saber on estigué entre el 7 de juny, que fou detingut Solano, i aquella data. Però quan a finals d'agost la policia francesa inspeccionà el llibre dels clients de l'hotel, Pla ja no hi era. Figurava el seu nom, sense especificar l'edat, domiciliat a Cartagena, de professió "commt." i amb el passaport 240.